

İnternetin Gücü: İfade Özgürlüğünün Yeni Yüzü

Nasuh Buğra KARADAĞ*

* Avukat, Ankara Barosu. nasuhbugrakaradag@gmail.com
ORCID: 0009-0000-4073-8155.

İNTERNETİN GÜCÜ: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN YENİ YÜZÜ

ÖZ

Günümüz dünyasında, teknolojik evrimin hızla ilerlemesiyle birlikte, ifade özgürlüğü kavramı yeni ve karmaşık bir yüz kazanmıştır. İnternetin yükselişi, bu özgürlüğün modern yorumunu şekillendirmekte ve bu çalışma, bu evrimin içsel dinamiklerini ve hukuki yankılarını incelemektedir.

İnternet, düşünce ve fikirlerin serbestçe ifade edilebildiği, bilgilere sınırsız bir erişim sağlayan ve küresel çapta iletişimi kolaylaştıran eşsiz bir platform sunar. Ancak, bu platformun gücü, aynı zamanda içinde barındırdığı tehditleri de artırmıştır. Bu makale, ifade özgürlüğünün bu yeni yüzünü anlama ve hukuki bir çerçevede değerlendirmeye amacını taşımaktadır.

İnternetin ifade özgürlüğü üzerindeki etkilerini anlamak için öncelikle sansürün gölgesine dikkat çekmek önemlidir. Birçok ülke, interneti denetim altına alarak içeriklere erişimi sınırlar ve bu durum, ifade özgürlüğünün önünde ciddi bir engel olarak ortaya çıkar. Ancak, aynı zamanda sansürün aşıldığına dair çabalar da artış göstermektedir. Çevrimiçi taciz, internetin karanlık yüzlerinden biridir. İnternet, tacizi kolaylaştırabilir ve çevrimiçi ortamın güvensiz hale gelmesine neden olabilir. Bu, insanların kendilerini ifade etmekten çekinmelerine yol açabilir ve bu da ifade özgürlüğünün sınırlarını daha karmaşık hale getirir.

Yanıltıcı bilgi ve sahte haberler, ifade özgürlüğü üzerindeki etkileri daha da karmaşıklaştırır. Sosyal medya platformları, yanıltıcı bilgiyi hızla yayma potansiyeline sahiptir ve bu, kamusal bilinç ve toplumsal denge üzerinde ciddi etkilere yol açabilir.

Anahtar Kelimeler: internet, ifade özgürlüğü, sansür, çevrimiçi platformlar, dijital vatandaşlık

THE POWER OF THE INTERNET: THE NEW FACE OF FREEDOM OF EXPRESSION

ABSTRACT

In today's world, with the rapid evolution of technology, the concept of freedom of expression has taken on a new and complex dimension. The rise of the internet has shaped this modern interpretation of freedom, and this study examines the internal dynamics and legal repercussions of this evolution.

The internet provides a unique platform where thoughts and ideas can be freely expressed, unlimited access to information is granted, and global communication is facilitated. However, the power of this platform also brings with it increased threats and challenges. This article seeks to comprehend this new face of freedom of expression and evaluate it within a legal framework.

To understand the impact of the internet on freedom of expression, it is crucial to first shed light on the shadow of censorship. Many countries restrict access to content by attempting to control the internet, posing a significant obstacle to freedom of expression. Simultaneously, efforts to circumvent this censorship are on the rise. Online harassment is one of the dark sides of the internet. The online environment can facilitate harassment, making the online world an unsafe space. This can discourage individuals from freely expressing themselves and further complicate the boundaries of freedom of expression.

Misinformation and fake news further complicate the impact of the internet on freedom of expression. Social media platforms have the potential to rapidly disseminate misleading information, which can have serious repercussions on public awareness and social balance.

Keywords: internet, freedom of expression, censorship, online platforms, digital citizenship

GİRİŞ

İnternet, son yıllarda ifade özgürlüğünün en önemli aracı haline gelmiştir ve bu dönüşüm, toplumlar için büyük bir fırsatın yanı sıra demokrasi, insan hakları, sosyal adalet ve barış gibi değerleri savunan hareketlerin etkisini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. 21. yüzyılın başında, İnternet teknolojilerinin sürekli olarak güncellenmesi ve küresel olarak yayılması, onu git gide daha merkezi bir iletişim aracı haline getirmiştir^[1]. En basitinden 2010 yılında dahi dünya çapında neredeyse 2 milyar insan yani o yıla göre dünya nüfusunun dörtte birinden fazlası artık internet kullanıcısı iken Nisan 2024 itibarıyla dünya genelinde 5.44 milyar internet kullanıcısı bulunmaktadır, bu da küresel nüfusun %67.1'ine denk gelmektedir. Bu kullanıcıların 5.07 milyarı, yani dünya nüfusunun %62.6'sı sosyal medya kullanıcısıdır^[2]. Bu durum da, dijital çağın yayılma ve etki alanının ne denli genişlediğini açıkça göstermektedir. İnternetin bu temel dönüşümünün en belirgin özelliği ise, insanların düşüncelerini, fikirlerini, eleştirilerini ve taleplerini milyonlarca kişiye iletebilmelerine olanak tanınmasıdır. İnternet aracılığıyla, insanlar dünya genelinde diğer insanlarla iletişim kurabilir, bilgi paylaşabilir ve ortak ilgi alanlarına sahip topluluklara katılabilirler. Aynı zamanda, İnternet, insanların özgürce ifade hakkını kullanmalarına ve kendilerini daha serbestçe ifade etmelerine olanak tanır. Bu durumun, İnternet'in bilgiye erişim, iletişim, hizmetler ve teknolojilere küresel olarak yeniden şekil verme potansiyeline sahip olmasıyla önemli toplumsal sonuçlar doğurabileceği de 21. yüzyılın başlarında kapsamlı şekilde ele alınmıştır^[3].

İfade özgürlüğü, demokratik toplumların temel taşlarından biridir ve insanların kendi görüşlerini açıkça ifade etme, yayma ve savunma hakkına sahiptir. Bu hak, demokratik bir toplumun işleyişi için kritik bir öneme

[1] William H. Dutton, Anna Dopatka, Ginette Law ve Victoria Nash, *Freedom of connection, freedom of expression: the changing legal and regulatory ecology shaping the Internet*, Paris: UNESCO, 2011.

[2] Statista, "Digital population worldwide as of October 2023", <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> Statista. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024

[3] William H. Dutton, *Social Transformation in the Information Society*, Paris: UNESCO Series for the WSIS, 2004.

sahiptir ve insanları farklı bakış açılarına saygı göstermeye, eleştirel düşünmeye ve bilinçli kararlar almaya teşvik eder.

İnternet artık ifade özgürlüğünün yeni bir yüzünü temsil etmektedir, çünkü insanlara seslerini duyurabilme fırsatı sunar ve sadece kendi ülkeleriyle sınırlı kalmadan dünya genelinde etki yaratabilme olanağı sağlar. Bu bağlamda, internet kullanıcılarına düşüncelerini serbestçe ve özellikle yazılı veya görsel biçimde ifade etme imkânı sunduğunu görebiliriz. Bu ifadeleri farklı platformlarda paylaşma ve potansiyel olarak milyonlarca kişiye ulaştırma olanağı sağlar. Geleneksel medyanın kısıtlayıcı sınırlamalarını aşarak her bireyin düşünce ve ifade özgürlüğünü daha geniş kitlelere duyurabilme fırsatı sunar. İnsanlar bu sayede dünya genelinde etki yaratabilir, farklı kültürlerden ve coğrafyalardan insanlarla etkileşimde bulunabilir. Bu da ifade özgürlüğünün yalnızca belirli bir ülke veya bölge ile sınırlı olmadığını, tüm dünyada etkili olabileceğini vurgular.

İnternetin bu özellikleri, ifade özgürlüğünü daha geniş bir perspektiften ele almamıza olanak tanır ve her bireyin düşüncelerini ifade etme hakkını güçlendirir. İfade özgürlüğünün evrensel ve uluslararası bir boyuta sahip olduğunu kabul eder ve farklı kültürlerden gelen fikirlerin serbestçe paylaşılmasını teşvik eder. Bu nedenle, İnternet ve ifade özgürlüğü arasındaki bağlantı, çağdaş iletişimde önemli bir rol oynamaktadır. İnternetin gücünü doğru şekilde kullanarak, ifade özgürlüğünün yeni yüzünü şekillendirebiliriz. İnterneti, bilgiye erişim, öğrenme, gelişme ve katkıda bulunma aracı olarak görülebiliriz. Ayrıca, farklılıklara saygı duyma, diyalog kurma, iş birliği yapma ve dayanışma gösterme platformu olarak değerlendirebiliriz. İnterneti, daha iyi bir dünya için çalışma, hayal etme ve ilham verme platformu olarak kullanabiliriz. Ancak, ifade özgürlüğünün internet üzerinden kullanılması bazı sorunlar ve sorumlulukları da beraberinde getirir. İnternet, gerçek dışı bilgilerin yayılması, nefret söylemi veya şiddet içeren mesajların yayılmasına olanak taşıyabilir.

Bu nedenle, ifade özgürlüğünün internet üzerinden kullanılması, beraberinde çeşitli etik, hukuki ve sosyal sorumlulukları getirir. İnternet, kullanıcılarına geniş bir ifade platformu sunarken, bu özgürlüğün kötüye kullanılmasının önüne geçmek için toplumsal düzeyde bir zorlukla karşı karşıyadır. Yalan haberlerin, nefret söyleminin ve şiddet içeren mesajların hızla yayılması, toplumsal hoşgörüyü tehdit edebilir ve insanlar arasında kutuplaşmaya neden olabilir.

Kişisel verilerin ihlal edilmesi veya sansürlenmesi, bireylerin gizlilik haklarını zedeler ve sansür uygulamaları ifade özgürlüğünün sınırlarını daha da karmaşık hale getirir. Bu, demokratik bir toplumun temel değerlerine karşı bir tehdit oluşturabilir ve bireylerin ifade özgürlüğünü kullanmalarını engelleyebilir. Ayrıca, internetin bilgi kirliliği veya yanıltıcı bilgi ile dolu olması, insanları yanlış yönlendirebilir ve toplumsal kararları olumsuz etkileyebilir. Yanıltıcı bilgiler, toplumsal dengeyi bozabilir ve kamuoyunu manipüle etmek için kullanılabilir. Bu, bir toplumun bilinçli bir şekilde kararlar verme yeteneğini zedeler ve toplumsal huzursuzluğa yol açabilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için, etik standartların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Dijital vatandaşlık eğitimi, insanların interneti sorumlu bir şekilde kullanmayı öğrenmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, çevrimiçi platformlar daha fazla sorumluluk taşımaları ve kullanıcılarına güvenli bir çevre sunmalarıdır.

I. İNTERNETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Günümüzün vazgeçilmez bir parçası olan internet, kökenleri 20. yüzyılın ortalarına dayanan ve teknoloji dünyasının en büyük başarılarından biri olarak kabul edilen bir iletişim ve bilgi paylaşım ağıdır^[4]. İnternet kelimesi, 1945'te Amerika Birleşik Devletleri Savaş Bakanlığı tarafından bir radyo operatörü kılavuzunda kullanılmıştır^[5]. Günümüzde ise genellikle birbirine bağlı bilgisayar ağlarından oluşan küresel bir sistem olarak tanımlanmaktadır^[6]. İnternet, temelde aynı protokolleri kullanan bilgi işleme sistemlerinin uluslararası ağı olarak tanımlanır. Bu küresel ağ, dünya genelindeki çeşitli cihazları birbirine bağlayarak, bilgi alışverişini ve iletişimi mümkün kılar. İnternetin evrimi ise, ARPANET'in başlangıcıyla başlamış ve ardından uluslararası düzeyde benzer projelerin geliştirilmesine öncülük etmiştir. Bu süreç, TCP/IP protokolünün geliştirilmesiyle birlikte internetin temel altyapısını

[4] Paul Lampert, *Gringras: The Laws of the Internet*, Bloomsbury Professional, 2018.

[5] Amerika Birleşik Devletleri Savaş Bakanlığı, *Radyo Operatör El Kitabı, Ordu Kara Kuvvetleri. FM 24-6. Amerika Birleşik Devletleri Ordusu Saha El Kitabı*, Haziran 1945.

[6] Vint Cerf, Yogen Dalal ve Carl Sunshine, "İnternet İletim Kontrol Protokolünün Belirlenmesi", *IETF*, Aralık 1974. Erişim tarihi: 27 Aralık 2023. <https://doi.org/10.17487/RFC0675>

oluşturmuştur. Bu altyapı, internetin günümüzdeki karmaşık ve geniş yapısının temelini atmıştır. 1960'lı Yıllarda ABD Savunma Bakanlığı'nın araştırma projesi olarak başlayan ARPANET'e dayanmaktadır. ARPANET, farklı bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan bir sistem olarak başlatılmıştır^[7]. 1990'lı yıllar ise internetin hızla yaygınlaştığı ve küresel bir fenomen haline geldiği dönem olarak tarihe geçmiş ve bu dönemde internet, içerik açısından büyük bir çeşitlilik ve zenginlik kazanmıştır. Bu dönemde, internet ticari, eğitim ve kişisel kullanım için herkes tarafından erişilebilir hale gelmiş ve e-posta, anlık ileti, forumlar, bloglar, sosyal medya platformları, e-ticaret ve e-öğrenme gibi bir dizi hizmet, internet kullanıcılarının hayatını değiştirirken, aynı zamanda ifade özgürlüğünün güçlü bir aracı olarak öne çıkmıştır. 2000'li yıllarda internet daha da gelişmiş ve akıllı telefonlar, tabletler, giyilebilir cihazlar gibi mobil teknolojilerle entegre hale gelmiştir. İnternet artık her an her yerde erişilebilir bir durumdadır. Özellikle 2010-2011 yıllarında gerçekleşen ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk hareketlerinde, sosyal medyanın oynadığı rol büyük bir öneme sahiptir^[8]. İnternet aracılığıyla insanlar, seslerini duyurabildiler, halk hareketlerini organize edebildiler ve dünya kamuoyunu bilgilendirebildiler^[9]. Bu dönem, internetin sosyal ve politik değişimde katalizör olarak rolünü pekiştirmiş ve ifade özgürlüğünü desteklemiştir.

II. İNTERNETİN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE KATKISI

İnternet, tüm insan haklarının icrasında adeta bir katalizör rolü oynar. Gutenberg'in matbaasının Reformasyon'un yayılmasına katkı sağlamış olduğu gibi, internet de her yerdeki bireylerin tüm insan haklarına saygı gösterilmesini, korunmasını ve uygulanmasını destekleyebilir. Bu özgürleştirici hedefe ulaşmada, ifade özgürlüğü, sadece temel bir insan hakkı olmanın ötesinde, sağlanan olanakların anahtar bir unsuru olarak öne çıkar. İfade özgürlüğü, bireylerin düşüncelerini açıklama ve bilgi edinme

[7] Rolf Oppliger, "Internet & Intranet Security", *Artech House*, İkinci Baskı 2001, s.12-15.

[8] Wolfgang Benedek ve Matthias C., *Kettemann Freedom of Expression and the Internet*, Council of Europe Publishing, 2014, s.13.

[9] Zeynep Tüfekçi, *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*, New Haven & London: Yale University Press, 2017.

hakkını güvence altına alarak demokratik bir toplumun temelini oluşturur. İnternet, bu hakların evrenselliğini destekleyerek, insanların bilgiye erişimini demokratik bir biçimde genişletir^[10].

Biraz açarsak; geçmiş dönemlerde, bilgiye ulaşma süreci genellikle gazete ve dergi gibi basılı medya araçları vasıtasıyla gerçekleşmekteydi. Ancak, zaman içinde radyo ve televizyon gibi yeni medya biçimleri, bireylere bilgiye ulaşmada farklı araçlar sunarak gelişim gösterdi. Bu evrim sürecinde bireyler genellikle bilgi alıcı konumda bulunmakta olup, medya tarafından belirlenen içeriklere pasif bir şekilde maruz kalmaktaydılar. Radyo ve televizyon gibi medya araçları, kitlelere hızlı ve etkili bir şekilde bilgi ulaştırma rolü oynayarak toplumun genel itibariyle bilgi tüketici konumunu sürdürmesine katkıda bulunmuştur. Ancak, bu medya araçları genellikle tek yönlü bir iletişim biçimini destekleyerek bireyleri bilgi üretim sürecinin dışında tutma eğilimindeydi. Günümüzde ise dijital devrimle birlikte sosyal medya platformları, bilgiye ulaşma ve paylaşma konusunda devrim niteliğinde bir değişiklik getirmiştir. Sosyal medya, bireylere yalnızca bilgi tüketici olma rolünü değil, aynı zamanda aktif bir içerik üretici konumuna geçme fırsatı tanımıştır. Artık her birey, kendi görüşlerini, deneyimlerini ve bilgilerini sosyal medya üzerinden paylaşma kapasitesine sahiptir^[11].

Başka bir deyimle de günümüzde bilimin ilerlemesi ve teknolojinin gelişimi, toplumsal alanı büyük ölçüde etkileyen internetin yükselmesine sebep olmuştur. İnternet, toplumun temel ihtiyaçları arasında önemli bir konumda bulunmaktadır. Ulaşılabilirliği, haber ve fikirlerin saklanma süresi ve geniş kapasitesi sayesinde internet, büyük haberleri ve fikirleri iletmek için etkili bir araç haline gelmiştir. İnternet, içerdiği bilgilerle temel bir başvuru kaynağı oluşturarak bireylere milyonlarca içerik arasından özgür seçim imkânı sunmakta; aynı zamanda kamusal tartışmalara aktif katılım fırsatı tanımaktadır^[12].

[10] Benedek ve Kettmann, *op.cit.*, s.14.

[11] Yavuz Selim Karakaya, “İfade Özgürlüğünün En Yeni İhlali: Wikipedia’ya Erişim Engeli”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, 2018, s.106.

[12] Jindar Uçar, “İnternet Ortamında İfade ve Basın Özgürlüğü”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Aralık 2021, s.361.

İnternetin ifade özgürlüğüne sağladığı avantajlara baktığımızda ise, ilk avantaj olarak erişilebilirlik ve hızı görebiliriz. İnternet sayesinde, insanlar dünyanın her yerinden bilgiye ulaşabilir, fikirlerini paylaşabilir ve tartışabilirler. İnternet, aynı zamanda bilgiyi hızlı bir şekilde yayma ve güncelleme imkânı da verir. Bu sayede, insanlar güncel olaylar, gelişmeler ve sorunlar hakkında bilinçlenir, farkındalık yaratır ve çözüm arayışına girerler. İnternetin ifade özgürlüğüne katkı sağladığı ikinci avantaj, çeşitlilik ve zenginliktir. İnternet, farklı kültürlerden, dillerden, yaş gruplarından, cinsiyetlerden, mesleklerden ve ilgi alanlarından insanları bir araya getirir. Bu sayede, insanlar farklı bakış açılarını görebilir, yeni fikirler edinir ve kendilerini geliştirirler.

İnternet, ifade özgürlüğüne katkı sağlayan üçüncü önemli avantaj olarak demokrasi ve katılımcılığı teşvik etmektedir. Bu, bireylere siyasi süreçlere daha etkin bir şekilde katılma fırsatı sunar. Aynı zamanda, İnternet bireylere haklarını savunma konusunda da önemli bir destek sunar. İnsan hakları ihlalleri, yolsuzluklar ve sansür gibi konularda bilgi alışverişi, haberleşme ve tepki gösterme imkânı sağlar. İnternet, bu tür konularda duyarlılığın artmasına ve toplumun daha adil ve demokratik bir düzen için mücadele etmesine olanak tanır.

İnternetin ifade özgürlüğüne katkısı konusunda pek çok örnek verilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Arap Baharı:** 2010-2011 yıllarında Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan halk hareketleri internetin büyük rol oynadığı bir süreçtir. Halklar internet üzerinden örgütlenmiş, bilgi paylaşmış ve seslerini duyurmuşlardır.
- **Wikipedia:** Dünyanın en büyük çevrimiçi ansiklopedisi olan Wikipedia internetin ifade özgürlüğüne katkı sağlayan bir projedir. Wikipedia, gönüllü katkıcıların bilgiyi paylaştığı, düzenlediği ve güncellediği bir platformdur.
- **Me Too:** 2017 yılında başlayan ve cinsel taciz ve istismara uğrayan kadınların seslerini çıkarmalarını sağlayan bir harekettir. Hareket, internet üzerinden yayılmış, milyonlarca kadın kendi hikayelerini paylaşmış ve destek bulmuştur.

Bu örneklerden de da anlıyoruz ki günümüzde internet, dünyanın dört bir yanındaki bireylerin bilgiye anında erişimini, fikirlerini serbestçe paylaşmalarını ve küresel iletişim ağında birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını sağlayan bir araçtır ve ifade özgürlüğünün gelişimine ve demokratikleşmeye önemli katkılarda bulunmaktadır

III. İNTERNET ÜZERİNDEKİ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE YÖNELİK TEHDİTLER

İnternetin etkileşimli ve küresel bir araç olarak potansiyeli, ifade özgürlüğünün büyük bir önem kazanmasına yol açmıştır. Bu durum, aynı zamanda devletlerin üstlendiği insan hakları yükümlülüklerine yeni boyutlar eklemiştir. 18. yüzyıldan itibaren ifade özgürlüğünü koruma altına alan insan hakları belgeleri veya Evrensel Bildirge'deki "herhangi bir medya aracılığıyla" ifadesi ile öngörülemediği olabilir, ancak bu formülasyon, hakkın dinamik bir nitelik kazanmasına imkan tanır. Belirli bir medyaya atıfta bulunulmaması, hiçbir medya türünün dışlanmadığı anlamına gelir, bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne bu ifadenin dahil edilmemiş olması önemli değildir^[13]. Bununla beraber, ifade özgürlüğüne ilişkin evrensel insan hakları taahhütlerini temel alan beyanlar ve tavsiyeler, örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. Maddesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (ICCPR) ve Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 19. Maddesi gibi belgeler, oldukça yaygındır. Ancak çevrimiçi ifade özgürlüğünün devletler, şirketler ve bireyler tarafından ihlal edilmesi, ne yazık ki, bilinen bir gerçektir.^[14] Başka bir deyimle de internet, insan haklarının uygulanması ve korunması konusunda önemli yeni olanakları beraberinde getirirken, insan hakları ihlallerine ilişkin olasılıklar da katlanarak artmıştır.^[15]

[13] Benedek ve Kettemann, *op.cit.*, s.24-25.

[14] Benedek ve Kettemann, *op.cit.*, s.13.

[15] Frank La Rue, "Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Özel Raportörün Raporu", BM Doc. A/HRC/17/27, 16 Mayıs 2011, s.22-23.

İnternetin karşılaştığı engeller, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Bazı devletler, internete erişimi tamamen veya kısmen keserek veya sınırlayarak, internet kullanıcılarının bilgiye ulaşmasını ve ifade özgürlüğünü kullanmasını engellemektedir. En basit açıklamasıyla bazı ülkelerde, hükümetler veya diğer aktörler, internet kullanıcılarının belirli sitelere, uygulamalara veya içeriklere erişimini engellemektedir. Bu engeller, internetin açık ve demokratik bir platform olmasını zayıflatmaktadır. Engellerin örnekleri arasında, siyasi muhaliflerin, insan hakları savunucularının veya gazetecilerin sitelerinin kapatılması, sosyal medya platformlarının veya mesajlaşma uygulamalarının yasaklanması veya yavaşlatılması, sansürlü arama motorlarının veya haber kaynaklarının engellenmesi sayılabilir. Örneğin, Çin’de “Büyük Güvenlik Duvarı” adı verilen bir sistemle internete erişim kontrol edilmekte ve yasaklı sitelere giriş engellenmektedir. Benzer şekilde, Türkiye’de de zaman zaman sosyal medya platformlarına erişim yasağı getirilmektedir.
- Bazı ülkelerde ise, hükümetler veya diğer aktörler, internet kullanıcılarının yayınladıkları veya paylaştıkları içerikleri kontrol etmek, değiştirmek veya silmektedir. Bu sansürler, internet kullanıcılarının fikirlerini özgürce ifade etme hakkını ihlal etmektedir. Sansürlerin örnekleri arasında, eleştirel veya muhalif görüşleri içeren içeriklere erişimin kısıtlanması, yalan haber veya nefret söylemi gibi bahanelerle içeriklerin silinmesi veya değiştirilmesi, internet kullanıcılarının kimliklerinin takip edilmesi veya ifşa edilmesi sayılabilir. Bilindiği üzere bazı devletler ve şirketler, internet üzerindeki içerikleri denetleyerek veya kaldırarak, internet kullanıcılarının istedikleri bilgiye ulaşmasını veya istedikleri fikri dile getirmesini engellemektedir. Örneğin, Rusya’da “Yasaklı Siteler Listesi” adı verilen bir listeyle internet üzerindeki yasaklı içerikler belirlenmekte ve bu içeriklere erişim engellenmektedir. Benzer şekilde, Facebook gibi sosyal medya platformları da kendi topluluk kurallarına uymayan içerikleri kaldırmaktadır.
- Bazı ülkelerde de hükümetler veya diğer aktörler, internet kullanıcılarının güvenliğini veya gizliliğini tehlikeye atan saldırılarda bulunmaktadır. Bu saldırılar, internet kullanıcılarının kişisel verilerini, iletişimlerini veya faaliyetlerini koruma hakkını ihlal etmektedir.

Saldırıların örnekleri arasında, internet kullanıcılarının bilgisayarlarına veya telefonlarına zararlı yazılımlar bulaştırılması, internet kullanıcılarının hesaplarına veya cihazlarına erişilmesi veya ele geçirilmesi, internet kullanıcılarının şantaj, taciz veya tehdit edilmesi sayılabilir. Bilindiği üzere bazı bireyler veya gruplar, internet üzerindeki siteleri veya hesapları hackleyerek veya bozarak, internet kullanıcılarının bilgilerini çalmakta veya zarar vermekte veya internet üzerindeki ifade özgürlüğünü baltalamaktadır. Örneğin, Anonymous^[16] gibi hacker grupları, her ne kadar yaptıkları birçok olumlu eylemin yanında olumsuz olarak da değerlendirilebilecek şekilde siyasi veya ideolojik nedenlerle bazı siteleri veya hesapları ele geçirmekte veya çökertmektedir. Benzer şekilde, trol veya bot gibi sahte hesaplar da internet üzerindeki tartışmaları manipüle etmekte veya karalama kampanyaları yürütmektedir.

İnternetin karşılaştığı bu tehditler, sadece internet kullanıcılarının değil, aynı zamanda insan hakları savunucularının, gazetecilerin, aktivistlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da çalışmalarını zorlaştırmaktadır. İnternet kullanımındaki patlama, aynı zamanda hükümet kontrolü açısından da bir tepkiye yol açmış; devletler, giderek daha fazla internet erişimini kısıtlamakta veya gelişmiş teknolojiler aracılığıyla internet kullanımını izleyerek, sosyal ve politik aktivizmden duyulan endişelerle belirli ifade biçimlerini suç saymaktadır.^[17] Bu nedenle, internetin ifade özgürlüğüne sağladığı faydaların korunması ve geliştirilmesi için, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli önlemler alınması gerekmektedir. Bu önlemler arasında şunlar sayılabilir:

[16] Anonymous hacker grubu, internet aktivizmi yapan, merkezi olmayan ve liderliği olmayan bir topluluktur. Anonymous, çeşitli sosyal ve politik konularda eylemler düzenleyerek, hükümetleri, kurumları ve bireyleri hedef almaktadır. Anonymous'un amacı, bilgi özgürlüğü, insan hakları ve demokrasiyi savunmaktır. Anonymous'un sembolü, Guy Fawkes maskesi takan bir yüz olarak bilinir.

[17] Benedek ve Kettemann, *op.cit.*, s.18.

- Erişim engeli ve içerik sansürünün kaldırılması kapsamında; devletler ve şirketler, internete erişimi kolaylaştırmalı ve genişletmeli, internet üzerindeki içerikleri denetlememeli veya kaldırmamalı, internet kullanıcılarının bilgiye erişim ve ifade özgürlüğü haklarını tanımalı ve saygı duymalıdır.
- Siber saldırılara karşı korunma kapsamında; devletler ve şirketler, internet üzerindeki siteleri ve hesapları güvenli hale getirmeli, siber saldırılara karşı önlem almalı ve ceza vermeli, internet kullanıcılarının bilgilerini korumalı ve gizlilik haklarını tanımalı ve saygı duymalıdır.
- İnternet okuryazarlığının artırılması kapsamında; devletler ve şirketler, internet kullanıcılarının internet üzerindeki bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirmesini, sahte veya yanlış bilgidan ayırt etmesini, internet üzerindeki fikirleri saygılı bir şekilde ifade etmesini ve tartışmasını sağlayacak eğitim ve farkındalık programları düzenlemeli, internet okuryazarlığını artırmalıdır.

IV. İNTERNET ÜZERİNDEKİ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN GELECEĞİ

İnternet, insanların düşüncelerini, fikirlerini, duygularını ve bilgilerini paylaşmalarına olanak sağlayan en güçlü iletişim aracıdır. İnternet sayesinde, insanlar dünyanın her yerinden diğer insanlarla bağlantı kurabilir, farklı kültürleri, görüşleri ve deneyimleri öğrenebilir, ortak ilgi alanlarına sahip topluluklara katılabilir ve kendilerini ifade edebilirler. İnternetin bu özellikleri, ifade özgürlüğünün gelişmesine ve korunmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Ancak, ifade özgürlüğünün kötüye kullanılması veya ihlal edilmesi durumunda, ifade özgürlüğünün sınırları aşılabılır ve başka insanların haklarının veya yasaların çiğnenmesi gündeme gelebilir. Örneğin, internet üzerinden nefret söylemi, şiddet çağrısı, yalan haber, kişisel verilerin ihlali veya telif hakkının ihlali gibi eylemler ifade özgürlüğünün sınırlarını aşar. Bu nedenle internet üzerindeki ifade özgürlüğü de birçok tehditle karşı karşıyadır. Bu tehditler arasında, sansür, otosansür, yasal kısıtlamalar, şiddet tehdidi, nefret söylemi, trolleme^[18], dezenformasyon, manipülasyon ve dijital baskı

[18] İnternet ortamında trolleme olarak da kullanılan bu kavram, başkalarını kızdırmak, provoke etmek veya alay etmek amacıyla yapılan kasıtlı ve zararlı davranışlardır. Troller, genellikle sosyal medya platformlarında, forumlarda veya yorum bölümlerinde ortaya

sayılabilir. Bu tehditler, internetin potansiyelini engellemekte, insanların güvenliğini tehlikeye atabilmektedir. Bu tür eylemler hem bireylerin hem de toplumun zararına olabilir. Bu nedenle, internet üzerindeki ifade özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi için hem bireylerin hem de devletlerin sorumlulukları vardır.

İnternet üzerindeki ifade özgürlüğünün geleceği için kritik adımlardan biri, uluslararası iş birliği ve dayanışma içinde olmaktır. Bu, internetin açık, evrensel ve tarafsız bir platform olarak kalmasını güvence altına alabilir. Ayrıca, internet kullanıcılarının haklarını ve sorumluluklarını anlamalarını sağlamak adına eğitim ve farkındalık çalışmaları yapmak önemlidir. Sansür ve kısıtlamalara karşı çıkmak, sivil toplum örgütleriyle işbirliği yaparak bu durumları raporlamak da ifade özgürlüğünü savunmak adına hayati bir rol oynar. İnternet üzerindeki zararlı içeriklere karşı etik standartlar geliştirmek ve uygulamak için medya kuruluşlarıyla iş birliği yapmak, aynı zamanda internet üzerindeki manipülasyon ve dijital baskılara karşı korunmak için dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek ve güvenlik önlemleri almak da gelecekteki ifade özgürlüğü için önemli adımlardır.

çıkarlar. Trollere amacı, dikkat çekmek, tartışma yaratmak veya toplulukları bölüp parçalamaktır.

SONUÇ

İnternetin gücü, ifade özgürlüğünün yeni yüzünü oluşturarak toplumlar arasında etkileşimi, bilgi paylaşımını ve demokratik değerleri desteklemeyi sağlamıştır. İnternetin evrimi, tarihsel gelişimi ve ifade özgürlüğüne katkıları incelendiğinde, bu teknolojik aracın bireylere dünya genelinde seslerini duyurabilme, bilgiye anında erişim, çeşitli perspektiflere maruz kalabilme ve demokrasiye katkıda bulunabilme imkanları sunduğu görülmektedir. Ancak, internet üzerindeki ifade özgürlüğüne yönelik tehditler de göz ardı edilemez. Devlet müdahaleleri, sansür, siber saldırılar ve güvenlik endişeleri gibi faktörler, internetin açık ve özgür doğasını zorlamaktadır. Bu tehditlere karşı çözümler geliştirilmesi ve ulusal-uluslararası düzeyde iş birliği önemlidir.

Gelecekte, internet üzerindeki ifade özgürlüğünün sürdürülebilirliği için çeşitli önlemler alınmalıdır. Erişim engelleri kaldırılmalı, içerik sansürüne karşı mücadele edilmeli, siber güvenlik önlemleri artırılmalı ve internet okuryazarlığı teşvik edilmelidir. Ayrıca, bireyler, devletler, şirketler ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği ve diyalog, internetin ifade özgürlüğüne olan katkısını güçlendirebilir. Başka bir deyişle, internet üzerindeki ifade özgürlüğünün geleceği, bir dizi karmaşık faktörden etkilenecektir. Toplumlar, hükümetler, teknoloji şirketleri ve sivil toplum, bu konuda bir denge bulmak ve internetin açık, özgür ve demokratik bir platform olarak kalmasını sağlamak için çaba göstermelidir.

Makalemizin sonunda, internetin ifade özgürlüğünün yeni yüzü olduğunu da tekrar ederken, internetin geleceğinin aslında bizim geleceğimiz olduğunu vurgulamak isteriz. Umarız ki, bu makale sizlere internetin gücünü ve önemini hatırlatır ve interneti daha etkin ve sorumlu bir şekilde kullanmanızı teşvik eder.

KAYNAKLAR

- Benedek, Wolfgang ve Matthias C. Kettemann. *Freedom of Expression and the Internet*, Council of Europe Publishing, 2014.
- Cerf, Vint, Yogen Dalal ve Carl Sunshine, “İnternet İletim Kontrol Protokolünün Belirlenmesi”, *IETF*, Aralık 1974. <https://doi.org/10.17487/RFC0675>. Erişim tarihi: 27 Aralık 2023.
- Dutton, William H. et.al., *Freedom of connection, freedom of expression: the changing legal and regulatory ecology shaping the Internet*, UNESCO, 2011.
- Dutton, William H., *Social Transformation in the Information Society*, Paris, UNESCO Series for the WSIS, 2004.
- Karakaya, Yavuz Selim, “İfade Özgürlüğünün En Yeni İhlali: Wikipedia’ya Erişim Engeli”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 2, 2018, s.103-124.
- Rue, Frank La, “Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Özel Raportörün Raporu” BM Doc. A/HRC/17/27, 16 Mayıs 2011.
- Lampert, Paul, *Gringras: The Laws of the Internet*, Bloomsbury Professional, 1. Baskı, 2018.
- Oppliger, Rolf. *Internet & Intranet Security*. İkinci Baskı. Artech House, 2001, s. 12-15.
- Statista. “Digital population worldwide as of October 2023.” Erişim tarihi: 10 Temmuz 2024.
- Tüfekçi, Zeynep. *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven & London: Yale University Press, 2017.
- Uçar, Jindar, “İnternet Ortamında İfade ve Basın Özgürlüğü”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Aralık 2021, s.349-381.
- Amerika Birleşik Devletleri Savaş Bakanlığı, *Radyo Operatör El Kitabı, Ordu Kara Kuvvetleri. FM 24-6. Amerika Birleşik Devletleri Ordusu Saha El Kitabı*, Haziran 1945.